

بررسی تحلیل اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه

گردشگری در ولایت بامیان

محمد ابراهیم اکبری^۱

محمد جمعه شریفی^۲

چکیده

گردشگری امروزه به عنوان یکی از صنایع مهم در جهان شمرده شده و تاثیر فراوانی بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی دارند. گردشگری باعث ایجاد اشتغال، به جریان انداختن سرمایه‌های اقتصادی و ارتقای مشروعیت سیاسی کشورها در سطح بین‌المللی می‌شود. بنا بر این، پژوهش حاضر با هدف بررسی تحلیل اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی در بامیان انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۶۵ نفر از بین کارشناسان چون؛ ریاست اطلاعات و فرهنگ، ریاست محیط زیست و شاروالی ولایت بامیان می‌باشند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بوده که روایی آن توسط متخصصان و پایایی آن با محاسبه آلفای کرونباخ تایید شد. به منظور بررسی رابطه و اثرگذاری توسعه گردشگری بر حوزه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی از آزمونهای پیرسون و رگرسیون خطی ساده استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که توسعه گردشگری اثرات مثبت بر توسعه اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی داشته است. لازم به ذکر است، نتایج برآورد آزمون نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در ولایت بامیان دارای اثرات منفی زیست محیطی مانند آلودگی صوتی، پخش زباله و مواد زائد در ساحات گردشگری شده است.

کلید واژه: اثرات گردشگری، اثرات اقتصادی، اثرات اجتماعی-فرهنگی، اثرات زیست محیطی

^۱ عضو هیئت علمی موسسه تحصیلات عالی بامیکا، بامیان.

^۲ عضو هیئت علمی موسسه تحصیلات عالی بامیکا، بامیان.

۱ - مقدمه

واژه توریسم که معادل فارسی آن گردشگری می‌باشد، از دو بخش ترکیب شده است: یکی تور^۳ به معنای مسافرت، گردش، سفر و سیاحت و دیگری ایسم^۴ پسوندی است که بیانگر دیدگاه فلسفی، سیاسی و یا مکتب که دیدگاه آن بر مبنای سیاحت و گردشگری استوار است، می‌باشند (براری و همکاران، ۱۳۹۵، ۴۱). سازمان گردشگری، گردشگری را مجموعه‌ای از کارهایی می‌داند که یک شخص در سفر و محیط غیر از کارهای عادی خود انجام می‌دهد. و هدف از سفر تفریح، سرگرمی، تجارت و کارهای از این قبیل می‌باشد. و همچنین قابل ذکر است که مدت این سفر کمتر از یک شب و بیشتر از یک سال نمی‌باشد. بنابر این گردشگری مجموعه تعاملات است که برای جذب و مهمانداری، بین گردشگران، سازمانهای مسافرتی، دولت‌های میزبان، دولت‌های مبدا و مردم برقرار می‌گردد. از دیدگاه اقتصادی، گردشگری نوعی مهمان‌نوازی تجاری تلقی می‌شود که جامعه میزبان از مهمان خود به وجه احسن پذیرایی می‌کند. و از سویی دیگر این مهمان‌نوازی باعث کسب درآمد و منفعت نیز می‌شود. کارشناسان اقتصاد، گردشگری را تنها عامل استقرار منابع و توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته معرفی می‌نمایند (فرجی راد و همکار، ۱۳۸۸، ۶۲ - ۶۳).

در افغانستان اداره گردشگری در سال ۱۳۲۷ تاسیس شد و در سال ۱۳۴۴ عضویت سازمان جهانی گردشگری را اخذ کردند. اداره گردشگری در افغانستان تا سال ۱۳۵۷ فعالیت داشتند و بعد از آن به دلیل وقوع جنگ در افغانستان از فعالیت باز ماندند. طی چند دهه اخیر جنگ خسارات زیادی را بر آثارهای تاریخی و باستانی وارد کردند. اما بازهم افغانستان از جمله کشورهای است که با داشتن پیشینه و آثار تاریخی و باستانی فراوان، سالانه شاهد حضور هزاران گردشگر می‌باشند. بر اساس پیش‌بینی‌های صورت گرفته اگر توجه بیشتری بر حوزه گردشگری در افغانستان صورت گیرد، این کشور می‌تواند سالانه ۴ تا ۷ میلیارد دلار درآمد کسب کند. بامیان نیز با داشتن آثار تاریخی و باستانی چون؛ مجسمه‌های تخریب شده بودا، بند امیر، شهر غلغله، شهر ضحاک و همچنین محیط طبیعی و چشم‌اندازهای زیبای کوهستانی طی دو دهه اخیر شاهد حضور زیاد از گردشگران داخلی و خارجی می‌باشد (ابراهیمی، ۱۳۹۴، ۱۰ - ۱۱).

وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان با در نظر داشت قانون اساسی، قانون و مقررہ گردشگری، استراتژی انکشاف ملی برای افغانستان، اهداف انکشافی توسعه پایدار و سایر قوانین در رابطه به

³ Tour

⁴ Ism

گردشگری و میراث‌های فرهنگی پالیسی‌های را در رابطه گردشگری تدوین کرده اند. اولویت‌های پالیسی‌های تدوین شده، بیشتر بر نیازمندی‌های اقتصادی، اشتغال‌زایی، ترویج و معرفی صنایع دستی و فرهنگی در سطح ملی و بین‌المللی تاکید دارند. پالیسی‌های ملی گردشگری در افغانستان بیشتر بر اساس و اصول ارزش‌های اسلامی، اخلاقی، اجتماعی، همبستگی ملی و انکشاف ملی استوار است. از آنجاکه صنعت گردشگری متکی به ارائه خدمات است، لذا می‌تواند باعث رشد اقتصادی، ایجاد فرصت‌های اشتغال‌زایی، ارائه خدمات اجتماعی و تبادل فرهنگی از طریق ترویج و گسترش فرهنگ صنعت گردشگری و افزایش درآمد ملی شوند (پالیسی ملی توریسم، ۱).^۵

۲- اهمیت و ضرورت

پژوهش در مورد جاذبه‌های گردشگری و میراث فرهنگی یکی از عوامل مهم در جذب گردشگران داخلی و بین‌المللی شمرده می‌شود. هم‌چنین گردشگری باعث جذب ارز، معرفی تولیدات و محصولات داخلی کشور به بازارهای داخلی و بین‌المللی، افزایش تولیدات داخلی، افزایش صادرات، افزایش رشد و توسعه اقتصادی، افزایش درآمد ملی و بالا بردن سطح اشتغال می‌شود. از سویی دیگر گردشگری پول ارتباطی برای دوستی و روابط بین‌المللی بین ملت‌ها و دول است. افغانستان نیز با داشتن جاذبه‌های گردشگری نیز می‌تواند نقش ارزنده‌ای را هم از نظر منابع اقتصادی و هم از نظر شناساندن فرهنگ خود در دنیا، ایفا نماید. از این لحاظ این پژوهش می‌تواند به شناخت عوامل تاثیرگذار بر توسعه گردشگری و برنامه‌ریزی راهبردی برای تحقق توسعه گردشگری کمک نماید.

۳- اهداف و فرضیات پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تحلیل اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری و شناخت اثرات مثبت و منفی گردشگری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی از دیدگاه کارشناسان ادارات مربوط به گردشگری ولایت بامیان (ریاست اطلاعات و فرهنگ، شهرداری و ریاست محیط زیست) می‌باشد. و بر اساس این هدف فرضیات پژوهش را می‌توان طور ذیل بیان کرد:

- ✓ توسعه گردشگری در ولایت بامیان تاثیر مثبت در ابعاد اقتصادی دارد.
- ✓ توسعه گردشگری در ولایت بامیان تاثیر مثبت در ابعاد اجتماعی-فرهنگی دارد
- ✓ توسعه گردشگری در ولایت بامیان تاثیر منفی در ابعاد زیست محیطی دارد.

۴- مروری بر مطالعات گذشته

^۵ پالیسی ملی توریسم، وزارت اطلاعات و فرهنگ.

- اکبری و همکار (۱۳۹۵) توسعه گردشگری بومی و پایداری نظام سکونتگاهی حاشیه کویر حسن آباد را بر اساس ظرفیت‌های گردشگری و با استفاده از مدل تحلیل و کای اسکوایر مورد ارزیابی قرار داده اند. نتایج نشان می‌دهد پیوند میان نظام گردشگری با نظام سکونتگاهی، از طریق مشارکت محلی امکان پذیر است که نقش اصلی را در بومی سازی گردشگری برای پایداری نظام سکونتگاهی به عهده دارد.

- براری و همکاران (۱۳۹۵) اثر اقتصادی گردشگری شهری را از نظر شهروندان بابلسر بررسی و راهکارهایی برای توسعه پایدار گردشگری ارائه کرده است. نتایج نشان می‌دهد که بین متغیرهای گردشگری و متغیرهای توسعه اقتصادی در سطح ۵ درصد رابطه معنی داری وجود دارد. طوریکه ۹۶٫۶ درصد شهروندان تاثیر گردشگری بر مولفه‌های توسعه اقتصادی را متوسط تا خیلی زیاد ارزیابی کرده اند.

- شربتی (۱۳۹۴) نقش گردشگری در توسعه اقتصادی استان گلستان را با استفاده از آزمون کای اسکوئر بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری در ایجاد و توسعه اشتغال، افزایش میزان سرمایه‌گذاری، ارتقای سطح درآمد و بهبود کیفیت شاخص‌های زندگی مردم استان گلستان تاثیر مثبت دارد.

- عرب (۱۳۹۳) اثر هنر صنعت گردشگری بر رشد و توسعه اقتصادی ایران و کشورهای عضو OECD را طی دوره‌ی زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ با استفاده از دستگاه معادلات ساختاری بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که، صنعت گردشگری تاثیر منفی بر رشد اقتصادی کشورهای بررسی شده دارد و این اثر منفی ممکن است به دلیل افزایش قیمت کالا و خدمات در فصل گردشگری، بالا رفتن قیمت زمین و افزایش هزینه‌ی زندگی ساکنان محل گردشگری باشند.

- شهاییان (۱۳۹۰) نقش و اثرات گردشگری در توسعه پایدار شهر؛ با تاکید بر ادراک ساکنان بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری شهری بر علاوه که اثرات مثبت اقتصادی انکار ناپذیر بر جامعه شهری دارد، در کنار خود آثار های متنوع منفی و مثبت در بعد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی را نیز در جامعه میزبان به جا می‌گذارند.

- فنی و همکاران (۱۳۹۳) اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گردشگری بر توسعه پایدار شهری را از نظر ساکنان کنار جزیره قشم، با استفاده از آزمون ناپارامتری کای اسکوئر مورد بررسی قرار داده اند. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری در بعد اقتصادی بر علاوه که باعث اشتغال‌زایی، افزایش درآمد، بهبود کمی و کیفی صنایع دستی، بالا رفتن قیمت‌ها، افزایش ساخت و ساز شده، سبب ناپایداری کالبدی شهر نیز شده است. از لحاظ اجتماعی، باعث بهبود وضعیت آموزش و پرورش، بهداشت، افزایش تعامل شهروندان، امنیت و پایداری نسبی اجتماعی

شده ولی از لحاظ زیست محیطی پیامدهای منفی چون؛ آلودگی محیط زیست و افزایش ترافیک شده است.

- قنبری و همکاران (۱۳۹۲) اثر گردشگری بر توسعه روستایی از دیدگاه ساکنین ماهان شهرستان کرمان با استفاده از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و کروسکال واریس بررسی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که اثرات گردشگری بر توسعه روستایی ۷۴,۱۸ بالاتر از میانگین فرض شده ۶۶ درصد است. در کل اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گردشگری بر توسعه روستایی منطقه مورد بررسی متفاوت است.

- رنجبر و همکار (۱۳۹۱) پیامدهای گردشگران شهری در اقتصاد شهر اهواز بررسی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که حضور گردشگران نروزی در شهر اهواز تاثیر مستقیم بر فعالیت‌های اقتصادی چون؛ هوتلداری و رستوران، صنایع غذایی، صنایع پوشاک، صنایع دستی و صنعت حمل و نقل دارد. به عباره دیگر از دیدگاه بازاریان، میان گردشگری و هوتلدارها و رستورانها، صاحبان بوتیک‌ها، نانوايي‌ها و سوپر مارکیت‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد. در کل گردشگری، باعث به وجود آمدن پیامدهای مثبت اقتصادی در شهر اهواز شده است.

- بابا خانزاده (۱۳۹۲) اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری بر منطقه اورامانات آستان کرمانشاه را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در بعد اقتصادی دارای اثرات مثبتی چون؛ ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و کاهش بیکاری و در بعد اجتماعی دارای اثرات مثبتی چون؛ ارتقای استاندارد زندگی، افزایش شهرت منطقه و سطح آگاهی ساکنان منطقه اورامانات بوده است. اما در بعد زیست محیطی دارای اثرات منفی چون؛ افزایش انواع آلودگی‌ها، افزایش ترافیک، تغییر کاربری اراضی و افزایش پراکندگی زباله‌ها توسط گردشگران بوده است.

- هاشمپور و همکار (۱۳۹۱) اثرات اقتصادی و زیست محیطی گردشگری شهری را از دیدگاه شهروندان شهر بابلسر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای بررسی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بین متغیر گردشگری و متغیرهای توسعه اقتصادی و آلودگی محیط زیست در سطح ۵ درصد رابطه معنی‌داری وجود دارد. به طوریکه ۹۶,۶ درصد شهروندان تاثیر گردشگری بر مولفه‌های اقتصادی و ۹۸,۲۵ درصد شهروندان تاثیر گردشگری بر مولفه‌های زیست محیطی را متوسط تا خیلی زیاد ارزیابی نموده‌اند.

- ضرابی و همکار (۱۳۹۰) اثر اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری مشکین شهر بررسی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بین متغیرهای توسعه گردشگری و متغیرهای توسعه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی رابطه مثبت و معنی‌داری برقرار است. از سویی دیگر متغیرهای زیست محیطی تاثیر منفی بر توسعه گردشگری مشکین شهر دارد.

- مهربابی بشرآبادی و همکاران (۱۳۹۰) نقش گردشگری در اقتصاد آستان کرمان و توسعه کالبدی شهرستان‌های آن را بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که صنعت گردشگری باعث رونق اقتصادی این آستان شده است.

- طیبی و همکاران (۱۳۸۶) اثر توسعه گردشگری بر رشد اقتصاد ایران بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که بین توسعه گردشگری بین‌المللی و رشد اقتصادی رابطه متقابل وجود دارد. بدین معنی هرچه میزان توسعه گردشگری بین‌المللی و تعداد گردشگران افزایش یابد، باعث رشد اقتصادی بیشتر می‌گردد.

- غفاری و همکار (۱۳۸۰) نقش گردشگری در توسعه اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی را در آستان چهار محال بختیاری بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که میان افزایش تعداد گردشگران، رونق گردشگری و توسعه اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

- یوسفی پور (۱۳۷۹) نقش صنعت گردشگری در توسعه اقتصادی ایران و راه‌های گسترش آن را بررسی کرده اند. وی بین درآمد‌های گردشگری جهان و ایران مقایسه انجام داده و به این نتیجه دست پیدا کرده اند که سهم ایران از درآمد گردشگری تنها یک درصد است.

- مهدوی و همکاران (۲۰۱۳) عوامل موثر اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی را بر توسعه گردشگری در ایران بررسی کرده و از سویی دیگر سعی در کمی نمودن اثرات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و زیست محیطی را با استفاده از مدل ارائه شده کرده است.

- بهرامی و همکار (۲۰۱۳) اثرات گردشگری در مریوان را بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که اثرات گردشگری در بعد اقتصادی باعث رونق بازار، افزایش ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت زندگی گردیده است. و همچنین پیامدهای منفی چون افزایش قیمت زمین و مسکن، تخریب پوشش گیاهی و تضعیف فرهنگ بومی منطقه را نیز در پی داشته است.

- کیپر و همکاران (۲۰۱۳) اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی گردشگری و حمایت مردم محل از گردشگری را در شمال غرب ترکیه بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که مردم محل دیدگاه مثبت نسبت به توسعه گردشگری داشته است.

- استرونا و همکار (۲۰۱۰) اثر توسعه گردشگری را در روستاهای دلتای اوکوانگو در بوتسوانا بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که توسعه گردشگری باعث بهبود معیشت زندگی خانوارهای محل روستاهای اوکوانگو گردیده است. یعنی بدین معنی شرایط خانوارهای این محل در تامین نیازهای اولیه و اساسی چون؛ خوراک، مسکن، درآمد خدمات اجتماعی مورد نیاز شده است.

- کوئنس و همکاران (۲۰۰۹) اثر اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی توسعه گردشگری را در کاستاریکا بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری تاثیر مثبت بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی کشور متذکره دارد.

- بلاگرو و همکار (۲۰۰۲) نقش گردشگری در اقتصاد بلند مدت اسپانیا را بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که بین گردشگری و رشد اقتصادی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

- لیپ (۲۰۰۷) دیدگاه ساکنان روستای بیگودی را در رابطه به توسعه گردشگری جمع آوری کرده و نتایج را که به دست آورده، بیانگر آن است که ساکنان محلی دیدگاه مثبتی به توسعه گردشگری داشته اند. و به موارد همچون افزایش درآمد، بهبود بازارهای کشاورزی و توسعه جوامع محلی اشاره کرده است.

- کیم و همکاران (۲۰۰۶) رابطه علی بین گسترش گردشگری و رشد اقتصادی در تایوان را بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که توسعه گردشگری باعث رشد اقتصادی در تایوان گردیده است. یا به عباره دیگر بین توسعه گردشگری و رشد اقتصادی تایوان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

- ایم بایو (۲۰۰۲) اثرات اقتصادی و زیست محیطی بر توسعه گردشگری را در دلتای اوکوانگو یکی از دلتاهای شمال غربی بوتسوانا بررسی کرده اند. نتایج نشان می‌دهد که اثرات اقتصادی و زیست محیطی گردشگری تاثیر مثبت دارد. و در مقابل به تاثیر منفی صنعتی شدن نیز تاکید دارد.

۵- مبانی نظری تحقیق

گردشگری امروزه به عنوان یکی از صنایع مهم در جهان شمرده شده و تاثیر فراوانی بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی دارند. گردشگری باعث ایجاد اشتغال، به جریان انداختن سرمایه‌های اقتصادی و ارتقای مشروعیت سیاسی کشورها در سطح بین‌المللی می‌شود. به اعتقاد بسیاری از کارشناسان موفقیت و شکست صنعت گردشگری در جهان به طور مستقیم متأثر از اعمال سیاست‌های دولت می‌گردد. هر اندازه‌ی که دولت توجه بیشتر بر صنعت گردشگری کند، به همان اندازه باعث رونق گردشگری می‌گردد (مجتهدزاده و همکاران، ۱۳۹۸، ۵۶۲). گردشگری از جمله منابع عمده درآمدزایی و ایجاد اشتغال در جهان به شمار می‌رود. به طوری که بین گردشگری و رشد اقتصادی رابطه دو طرفه وجود دارد. شهری که از رشد اقتصادی بالای برخوردار باشند از تعداد گردشگر بیشتر نیز برخوردار هستند. لاند برگ در رابطه به پیوند گردشگری و رشد اشتغال بیان می‌دارد اینکه؛ اگر منطقه مورد بررسی جهت توسعه گردشگری دارای بیکاری بیشتر باشد، مزایایی گردشگری آشکارتر خواهد شد. گر چند که درآمد از طریق صنعت گردشگری در مقایسه با منابع دیگری اقتصادی می‌باشد ولی در

شرایط بیکاری بیشتر بهترین گزینه خواهد بود، زیرا بر علاوه افزایش درآمد مالیاتی، بیکاری را کاهش داده و باعث بهبود کیفیت زندگی خانوارها می‌گردد (نصراللهی و همکاران، ۱۳۹۳، ۲۴ - ۲۶).

توسعه گردشگری دارای پیامدهای مثبت و منفی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی می‌باشد. از جمله اثرات اقتصادی مثبت آن می‌توان به ایجاد اشتغال، ایجاد درآمد، بهبود زیر ساختها، ارتقای سطح زندگی مردم، و تشویق توسعه سایر بخش‌های اقتصادی اشاره کرد. بر علاوه تاثیرات مثبت، توسعه گردشگری دارای اثرات اقتصادی منفی چون؛ کاهش قدرت خرید خانواده‌های ساکن در اطراف محل گردشگری نیز می‌باشند. بنابر این لازم است جهت کاهش اثرات منفی و تقویت اثرات مثبت اقتصادی گردشگری تدابیر لازم از طرف دولت، اداره گردشگری و میراث‌های فرهنگی روی دست گرفته شوند (بدری و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۴ - ۱۵). همچنین تغییر در ساختار اجتماعی و تغییر در نقش‌های اجتماعی، ایجاد فرصت‌های جدید اجتماعی برای اسکان، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و حفظ میراث فرهنگی از دیگر نقش‌های مهم صنعت گردشگری به حساب می‌آید (شماعی و همکاران، ۱۳۹۷، ۳۲۶). هنگامی که یک جامعه تبدیل به محیط گردشگری می‌شود، کیفیت زندگی، روابط خانوادگی، سیستم‌های ارزشی، الگوهای رفتاری، آداب، رسوم، سنن، دیدگاه و بسیاری از مولفه‌های دیگر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در آن تغییر می‌کند. از نقطه نظر اقتصادی، گردشگری پول و جمعیت را از شهرها و کشورها به سوی مناطق گردشگری با جاذبه‌های متنوع تاریخی، باستانی و طبیعی می‌کشاند. از سویی دیگر پول گردشگر نیز همچون خود او در جریان است، هر واحد پول توریست بر حسب رشد درجه اقتصادی کشورها ۳ تا ۱۰ بار در سال دست به دست می‌گردد، لذا صنعت گردشگری باعث ایجاد بازده مضاعف در اقتصاد کشور میزبان می‌شود (بابا خانزاده، ۱۳۹۲، ۱۵۲).

۶- روش پژوهش

این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها و اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه‌ی) گردآوری شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۶۵ نفر از بین کارشناسان ادارات چون؛ ریاست اطلاعات و فرهنگ، ریاست محیط زیست و شاروالی ولایت بامیان می‌باشند. در این پژوهش پرسشنامه شامل ۲۴ سوال بوده که از ۲۴ سوال پرسشنامه این پژوهش ۸ گویه برای تاثیرات اقتصادی، ۸ گویه برای تاثیرات اجتماعی-فرهنگی، ۶ گویه برای تاثیرات زیست محیطی و ۲ گویه برای توسعه گردشگری استفاده شده است. روایی بکار رفته در این پژوهش بر اساس نظرات اساتید و کارشناسان اصلاح و تعدیلات لازم با توجه به نظرات آنها انجام شده است. و برای بررسی پایایی در این پژوهش از آلفای

کروناخ استفاده شده که مقدار آن (۰/۷۱) تعیین گردیده و نشان دهنده پایایی بالایی است. و همچنین برای تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده از نرم افزار SPSS استفاده شده است. متغیر مستقل این پژوهش توسعه گردشگری بوده و متغیرهای وابسته شامل توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی می‌شود. در این پژوهش تاثیر متغیر توسعه گردشگری بر روی متغیرهای توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۶-۱- معرفی محدوده مورد مطالعه و جاذبه‌های گردشگری

بامیان یکی از باستانی ترین ولایات افغانستان است که در میان دامنه‌های مرکزی دو سلسله جبال هندوکش و بابا موقعیت دارد. وسعت بامیان تقریباً ۱۸۰۲۹ کیلومتر مربع بوده و دارای ارتفاع ۲۵۰۰ متر از سطح بحر می‌باشد. این ولایت دارای زمستان سرد و برفگیر و بهار و تابستان نسبتاً معتدل بوده و بین خطوط ۶۷ درجه ۲۹ دقیقه و ۴۱ ثانیه طول شرقی ۳۴ درجه ۳۳ دقیقه و ۲۲ ثانیه عرض شمالی قرار دارد (مارکوات، ۱۳۸۳، ۱۲۱).

از جمله ابدات تاریخی و مناظر طبیعی این ولایت مجسمه‌های تخریب شده بودا، بند امیر، شهر غلغله، شهر ضحاک، چهل برج، گوهرگین، کافری و چهل دختران، چهل ستون، فیروز بهار، استوپه، کلیگان، دره هاجر و سایر ساحات تاریخی و مناظر طبیعی بامیان است که سالانه باعث جلب توجه زیادی از گردشگران داخلی و خارجی در این ولایت شده و عواید زیادی نصیب دولت و مردم این ولایت می‌شود (اداره مرکزی احصائیه، ۱۳۹۰، ص ۱).

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- اثرات و پیامدهای اقتصادی

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که ۶/۲ درصد از کارشناسان، تاثیر گردشگری بر اشتغال-زایی که یکی از تبعات مثبت توسعه گردشگری به حساب می‌آید، خیلی زیاد، ۲۱/۵ درصد زیاد، ۳۳/۸ درصد متوسط، ۲۹/۲ درصد کم و ۹/۲ درصد خیلی کم دانسته اند. بدین ترتیب، توسعه گردشگری بر اشتغال‌زایی در بامیان تاثیر مثبت دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که ۹/۲ درصد از کارشناسان اثر توسعه گردشگری بر افزایش قیمت زمین و مسکن را که یکی از تبعات منفی توسعه گردشگری بوده، زیاد، ۳۵/۴ درصد متوسط، ۳۰/۸ درصد کم و ۲۴/۶ درصد خیلی کم دانسته اند. با توجه به این نتایج می‌توان بیان داشت که اثرگذاری توسعه گردشگری بر افزایش قیمت زمین و مسکن اندک بوده است. علاوه بر این، ۳۶/۹ درصد از کارشناسان بیان کردند که توسعه گردشگری تاثیر متوسط بر تنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی دارد. ۴۰ درصد از کارشناسان اثرگذاری توسعه گردشگری بر تنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی را کم و ۲۳/۱ درصد خیلی کم دانسته اند. در کل؛ اثرگذاری گسترش توسعه گردشگری در ولایت بامیان بر

تنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی نیز اندک بوده است. ۲۱/۵ درصد از کارشناسان اثرگذاری توسعه گردشگری بر ساخت و ساز را زیاد، ۳۶/۹ درصد متوسط، ۳۰/۸ درصد کم و ۱۰/۸ درصد خیلی کم بررسی نموده است. یعنی گسترش توسعه گردشگری تا حدودی باعث ساخت و ساز در ولایت بامیان شده است. ۳۶/۹ درصد کارشناسان اظهار داشتند که توسعه گردشگری، به صورت متوسط روی درآمد مردم تاثیر دارد. ۲۱/۵ درصد از کارشناسان این تاثیر را زیاد، ۳۶/۹ درصد کم و ۱۵/۴ درصد خیلی کم دانسته اند. ۷۲/۴ درصد کارشناسان، تاثیرات مثبت توسعه گردشگری روی رشد کمی و کیفی صنایع دستی را متوسط تا بسیار زیاد و ۲۷/۷ درصد کم ارزیابی کردند. یعنی با توجه به نتایج فوق می‌توان بیان داشت که گسترش توسعه گردشگری باعث رشد صنایع دستی در ولایت بامیان شده است. ۸۹/۲ درصد از کارشناسان، تاثیرات مثبت توسعه گردشگری روی افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی را متوسط تا بسیار کم و ۱۰/۸ درصد زیاد ارزیابی نموده است. در نهایت، ۱۰۰ درصد از کارشناسان، تاثیرات مثبت توسعه گردشگری روی کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال برای قشر کم درآمد را متوسط تا خیلی کم دانسته اند.

جدول (۱) درصد فراوانی اثرات اقتصادی توسعه گردشگری

درصد کل	درصد فراوانی					عنوان شاخص
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۱۰۰	۶/۲	۲۱/۵	۳۳/۸	۲۹/۲	۹/۲	اشتغال‌زایی
۱۰۰	-	۹/۲	۳۵/۴	۳۰/۸	۲۴/۶	افزایش قیمت زمین و مسکن
۱۰۰	-	-	۳۶/۹	۴۰/۰	۲۳/۱	تنوع فعالیت‌های اقتصادی
۱۰۰	-	۲۱/۵	۳۶/۹	۳۰/۸	۱۰/۸	ساخت و ساز
۱۰۰	-	۱۶/۹	۳۰/۸	۳۶/۹	۱۵/۴	افزایش درآمد
۱۰۰	۱۵/۴	۲۶/۲	۳۰/۸	۲۷/۷	-	رشد کمی و کیفی صنایع دستی
۱۰۰	-	۱۰/۸	۳۵/۴	۴۰/۰	۱۳/۸	افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی
۱۰۰	-	-	۴۶/۲	۳۸/۵	۱۵/۴	کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال برای قشر کم درآمد

منبع: یافته‌های پژوهش

۷-۲- اثرات و پیامدهای اجتماعی-فرهنگی

به طور کلی ۶۴/۷ درصد از کارشناسان تاثیر توسعه گردشگری را روی آشنایی مردم بومی با نحوه زندگی مردمان دیگر را متوسط تا خیلی زیاد و ۳۵/۴ درصد کم ارزیابی کردند. در کل؛ با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان بیان داشت که توسعه گردشگری منجر به آشنایی مردم بومی با نحوه زندگی مردمان دیگر (گردشگر) شده است. ۴۶/۲ درصد از کارشناسان تاثیر

توسعه گردشگری بر افزایش رفا و کیفیت زندگی افراد محل را متوسط تا زیاد و ۵۳/۸ درصد از کارشناسان این اثرگذاری را کم تا خیلی کم دانسته اند. یعنی توسعه فعالیت گردشگری در بامیان تا حدودی باعث افزایش رفا و بهبود در کیفیت زندگی مردم شده است. ۵۵/۴ درصد از کارشناسان، تاثیر توسعه گردشگری بر امکان انتقال ارزش‌های فرهنگی مثبت به سایر مردمان را متوسط تا خیلی زیاد و ۴۴/۶ درصد کم ارزیابی کردند. همچنین، توسعه گردشگری باعث گسترش فرهنگ گردشگران و فاصله گرفتن از فرهنگ بومی که یکی از تبعات منفی گردشگری به حساب می‌آید، می‌شود. ۷۳/۸ درصد از کارشناسان بیان کردند که توسعه گردشگری، به میزان متوسط تا بسیار زیادی باعث گسترش فرهنگ گردشگران و فاصله گرفتن از فرهنگ بومی شده است. برعکس، ۲۶/۲ درصد از کارشناسان این اثرگذاری را کم ارزیابی کردند. ۹۱/۱ درصد از کارشناسان اثرگذاری توسعه گردشگری بر بهبود وضعیت بهداشت فردی و اجتماعی را متوسط تا خیلی کم و ۸/۹ درصد زیاد ارزیابی کردند. یعنی اثرگذاری توسعه گردشگری بر بهبود وضعیت بهداشت فردی و اجتماعی اندک بوده است. ارقام نشان می‌دهد که ۶۷/۷ درصد از کارشناسان، به میزان متوسط تا بسیار زیاد موافق تاثیر توسعه گردشگری بر توجه شهروندان به حفظ میراث‌های فرهنگی و تاریخی هستند. ۷۶/۹ درصد از کارشناسان اظهار نظر کردند که توسعه گردشگری باعث احیای سنت‌های محلی در ولایت بامیان شده است. ۱۰۰ درصد از کارشناسان اظهار نظر کردند که در فصول گردشگری در بامیان امنیت اجتماعی برای گردشگران و به تبع آن برای شهروندان مهیا بوده اند. بررسی انجام شده نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در بامیان منجر به حفظ امنیت اجتماعی برای گردشگران و به تبع آن شهروندان شده است.

جدول (۲) درصد فراوانی اثرات اجتماعی-فرهنگی توسعه گردشگری

درصد کل	درصد فراوانی					عنوان شاخص
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۱۰۰	۷/۷	۱۸/۵	۳۸/۵	۳۵/۴	-	آشنایی مردم بومی با نحوه زندگی مردمان دیگر
۱۰۰	-	۷/۷	۳۸/۵	۴۰/۰	۱۳/۸	افزایش رفا و کیفیت زندگی ساکنان محل
۱۰۰	۶/۲	۱۶/۹	۳۲/۳	۴۴/۶	-	باعث امکان انتقال ارزش‌های فرهنگی مثبت به سایر مردمان
۱۰۰	۱۳/۸	۲۳/۱	۳۶/۹	۲۶/۲	-	باعث گسترش فرهنگ گردشگران و فاصله گرفتن از فرهنگ بومی
۱۰۰	-	۸/۹	۴۱/۵	۴۰/۴	۹/۲	باعث بهبود وضعیت بهداشت فردی و

اجتماعی						
۱۰۰	۱۰/۸	۲۰/۰	۳۶/۹	۲۳/۳	-	باعث توجه شهروندان به حفظ میراث‌های فرهنگی و تاریخی
۱۰۰	۹/۲	۲۴/۶	۴۳/۱	۲۳/۱	-	باعث احیای سنت‌های محلی
۱۰۰	۴۶/۲	۵۳/۸	-	-	-	در فصول گردشگری امنیت اجتماعی برای گردشگران و به تبع آن برای شهروندان به چه اندازه بوده اند؟

منبع: یافته‌های پژوهش

۷-۳- اثرات و پیامدهای زیست محیطی

نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در بامیان باعث افزایش آلودگی صوتی که یکی از تبعات منفی گردشگری به حساب می‌آید، شده است. ارقام نشان می‌دهد که ۶۱/۵ درصد از کارشناسان بیان کردند که توسعه گردشگری، به میزان متوسط تا بسیار زیاد باعث افزایش آلودگی صوتی شده است. برعکس، ۳۸/۵ درصد از کارشناسان این اثرگذاری توسعه گردشگری را کم ارزیابی کردند. ۱۰۰ درصد از کارشناسان اثرگذاری توسعه گردشگری بر آلودگی هوا را متوسط تا خیلی کم ارزیابی کردند. یعنی اثر توسعه گردشگری در بامیان بر آلودگی هوا اندک بوده است. ارقام بیانگر آن است که ۳۸/۵ درصد کارشناسان تاثیر منفی توسعه گردشگری بر افزایش تخریب پوشش گیاهی را زیاد و بسیار زیاد، ۴۰ درصد متوسط و ۲۱/۵ درصد کم می‌دانند. بدین ترتیب، بخش گردشگری بر تخریب پوشش گیاهی در بامیان تاثیر دارد. دلیل این ارزیابی شاید این باشد که جمعیت انبوه از گردشگران در یک محل پوشیده از پوشش گیاهی، سبب تخریب پوشش گیاهی می‌شود. مطالعه انجام شده نشان می‌دهد که ۹۶/۹ درصد از کارشناسان، تاثیر توسعه گردشگری بر افزایش زباله و مواد زائد که یکی از تبعات منفی گردشگری به حساب می‌آید، را متوسط تا بسیار زیاد و ۳/۱ درصد کم ارزیابی کردند. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان بیان داشت که توسعه گردشگری در بامیان منجر افزایش زباله و موادهای زائد در مکان‌های گردشگری شده است. توسعه گردشگری در آسیب دیدن بناهای تاریخی نقش دارد. به طور کلی ۹۸/۵ درصد از کارشناسان، اثرگذاری توسعه گردشگری بر آسیب دیدن بناهای تاریخی را که یکی از تبعات منفی گردشگری بوده، متوسط تا بسیار زیاد ارزیابی کردند. برعکس، ۱/۵ درصد از کارشناسان این اثرگذاری را کم دانسته‌اند. کارشناسان تاثیر منفی توسعه گردشگری روی از یاد ترافیک در شهر را اینگونه ارزیابی کردند: ۱۰/۸ درصد زیاد، ۴۴/۶ درصد متوسط، ۳۶/۹ درصد کم و ۷/۷ درصد بسیار کم.

جدول (۳) درصد فراوانی اثرات زیست محیطی توسعه گردشگری

عنوان شاخص	درصد فراوانی	درصد
------------	--------------	------

کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۱۰۰	۱/۵	۱۲/۳	۴۷/۷	۳۸/۵	-	گردشگری تا چه حد باعث افزایش آلودگی صوتی شده است؟
۱۰۰	-	-	۴۶/۲	۴۴/۶	۹/۲	گردشگری تا چه حد باعث افزایش آلودگی هوا شده است؟
۱۰۰	۱۰/۸	۲۷/۷	۴۰/۰	۲۱/۵	-	گردشگری تا چه حد باعث افزایش تخریب پوشش گیاهی شده است؟
۱۰۰	۱۳/۸	۴۰/۰	۴۳/۱	۳/۱	-	گردشگری تا چه حد باعث افزایش زباله و مواد زائد شده است؟
۱۰۰	۱۶/۹	۳۶/۹	۴۴/۶	۱/۵	-	گردشگری تا چه حد باعث آسیب دیدن بناهای تاریخی شده است؟
۱۰۰	-	۱۰/۸	۴۴/۶	۳۶/۹	۷/۷	گردشگری تا چه حد باعث ازدیاد ترافیک در شهر شده است؟

منبع: یافته‌های پژوهش

۸ - تجزیه و تحلیل

در ارتباط فرضیه اول؛ "توسعه گردشگری در ولایت بامیان تاثیر مثبت در ابعاد اقتصادی دارد" جهت آزمون این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی ساده استفاده شده است. در این آزمون به بررسی سطح معناداری رابطه بین دو متغیر توسعه گردشگری و ابعاد اقتصادی پرداخته شده است. در این آزمون، فرضیه H0 بر این اصل استوار است که رابطه معناداری بین این دو متغیر وجود ندارد، اما فرضیه H1 بیانگر وجود همبستگی میان این دو متغیر است. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین دو متغیر توسعه گردشگری و ابعاد اقتصادی وجود دارد. از سویی هم ضریب همبستگی ۰/۱۶ است که یک همبستگی ضعیف را نشان می‌دهد.

جدول (۴) ارتباط بین توسعه گردشگری و شاخص‌های اثرات اقتصادی با استفاده از آزمون همبستگی

پیرسون

نوع آزمون	تعداد	شدت همبستگی	سطح معناداری	آلفای مورد نظر
پیرسون	۶۵	۰/۱۶۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد شده برای ضریب تعیین که در جدول (۵) آورده شده، نشان می‌دهد که متغیر مستقل (توسعه گردشگری) ۱۳ درصد تغییرات ایجاد شده در متغیر وابسته (توسعه اقتصادی) را پیش‌بینی می‌کند.

جدول (۵) ضریب همبستگی و ضریب تعیین رگرسیون

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار
۰/۱۶۹	۰/۱۳۶	۰/۱۱۳	۰/۶۹۵۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد شده تحلیل واریانس رگرسیون که در جدول (۶) نشان داده شده، نیز خطی بودن رابطه بین دو متغیر توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی را تایید می‌کند.

جدول (۶) تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع	درجه	میانگین	توزیع	سطح معناداری
رگرسیون	۵/۴۵	۱	۴/۴۵	۷/۵۶۳	۰/۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج برآورد شده تحلیل رگرسیون خطی ساد، فرضیه فوق تایید می‌شود، زیرا سطح معناداری برابر با (۰/۰۰۰) و کوچکتر از (۰/۰۵) است. همچنین نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییری که در متغیر توسعه گردشگری ایجاد می‌شود، باعث بروز ۰/۱۷ واحد تغییر در متغیر وابسته (شاخص اقتصادی) می‌شود.

جدول (۷) تحلیل رگرسیون (تاثیر توسعه گردشگری بر ابعاد اقتصادی)

مدل رگرسیون	ضریب استاندارد نشده		ضریب استاندارد	T	سطح معناداری
	B	خطای معیار			
مقدار ثابت توسعه گردشگری	۵/۱۳۷	۰/۸۷۲	۰/۱۷۳	۵/۸۹۴	۰/۰۰۰
	۰/۰۵۹	۰/۰۴۲		۱/۳۹۲	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

در ارتباط فرضیه دوم؛ "توسعه گردشگری در ولایت بامیان تاثیر مثبت در ابعاد اجتماعی- فرهنگی دارد" جهت آزمون این فرضیه نیز از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی ساده استفاده شده است. در این آزمون، فرضیه H0 بر این اصل استوار است که رابطه معناداری بین این دو متغیر وجود ندارد، اما فرضیه H1 بیانگر وجود همبستگی میان این دو متغیر است. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین دو متغیر توسعه گردشگری و ابعاد اقتصادی وجود دارد. از سویی هم ضریب همبستگی ۰/۲۶ است که یک همبستگی نسبتاً متوسط را نشان می‌دهد.

جدول (۸) ارتباط بین توسعه گردشگری و شاخص‌های اثرات اجتماعی- فرهنگی با استفاده از آزمون

همبستگی پیرسون

نوع آزمون	تعداد	شدت همبستگی	سطح معناداری	آلفای مورد نظر
پیرسون	۶۵	۰/۲۶۵	۰/۰۳۳	۰/۰۵

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد شده برای ضریب تعیین که در جدول (۹) آورده شده، نشان می‌دهد که متغیر مستقل (توسعه گردشگری) ۱۸ درصد تغییرات ایجاد شده در متغیر وابسته (توسعه اجتماعی-فرهنگی) را پیش‌بینی می‌کند.

جدول (۹) ضریب همبستگی و ضریب تعیین رگرسیون

خطای معیار	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
۰/۷۴۸۲	۰/۱۵۸	۰/۱۸۴	۰/۲۶۵

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد شده تحلیل واریانس رگرسیون که در جدول (۱۰) نشان داده شده، نیز خطی بودن رابطه بین دو متغیر توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی را تایید می‌کند.

جدول (۱۰) تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع	درجه	میانگین	توزیع	سطح معناداری
رگرسیون	۶/۵۹	۱	۶/۵۹	۹/۳۶۹	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج برآورد شده تحلیل رگرسیون خطی ساد، فرضیه فوق تایید می‌شود، زیرا سطح معناداری برابر با (۰/۰۳۳) و کوچکتر از (۰/۰۵) است. همچنین نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییری که در متغیر توسعه گردشگری ایجاد می‌شود، باعث بروز ۰/۲۶ واحد تغییر در متغیر وابسته (شاخص اجتماعی-فرهنگی) می‌شود.

جدول (۱۱) تحلیل رگرسیون (تاثیر توسعه گردشگری بر ابعاد اجتماعی)

مدل رگرسیون	ضریب استاندارد نشده	ضریب استاندارد	T	سطح معناداری
	B	Beta	۷/۵۶۶	۰/۰۰۰
مقدار ثابت	۸/۸۸۶	۰/۲۶۵	۲/۱۸۰	۰/۰۳۳
توسعه گردشگری	۰/۱۰۳	۰/۰۴۷		

منبع: یافته‌های پژوهش

در ارتباط فرضیه سوم؛ "توسعه گردشگری در ولایت بامیان تاثیر منفی در ابعاد زیست محیطی دارد" جهت آزمون این فرضیه نیز از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی ساده استفاده شده است. در این آزمون به بررسی سطح معناداری رابطه بین دو متغیر توسعه گردشگری و ابعاد اقتصادی پرداخته شده است. در این آزمون، فرضیه H_0 بر این اصل استوار است که رابطه معناداری بین این دو متغیر وجود ندارد، اما فرضیه H_1 بیانگر وجود همبستگی میان این دو متغیر است. نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین دو متغیر توسعه گردشگری و ابعاد زیست محیطی وجود دارد. از سویی هم ضریب همبستگی ۰/۳۹ است که یک همبستگی متوسط را نشان می‌دهد.

جدول (۱۲) ارتباط بین توسعه گردشگری و شاخص‌های اثرات زیست محیطی با استفاده از آزمون

همبستگی پیرسون

نوع آزمون	تعداد	شدت همبستگی	سطح معناداری	آلفای مورد نظر
پیرسون	۶۵	۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۰۵

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد شده برای ضریب تعیین که در جدول (۱۳) آورده شده، نشان می‌دهد که متغیر مستقل (توسعه گردشگری) ۳۲ درصد تغییرات ایجاد شده در متغیر وابسته (زیست محیطی) را پیش‌بینی می‌کند.

جدول (۱۳) ضریب همبستگی و ضریب تعیین رگرسیون

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار
۰/۳۹۴	۰/۳۲۶	۰/۲۵۱	۰/۸۴۹۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد شده تحلیل واریانس رگرسیون که در جدول (۱۴) نشان داده شده، نیز خطی بودن رابطه بین دو متغیر توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی را تایید می‌کند.

جدول (۱۴) تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع	درجه	میانگین	توزیع	سطح معناداری
رگرسیون	۸/۳۲	۱	۸/۳۲	۱۱/۳۸۹	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج برآورد شده تحلیل رگرسیون خطی ساد، فرضیه فوق تایید می‌شود، زیرا سطح معناداری برابر با (۰/۰۰۰) و کوچکتر از (۰/۰۵) است. همچنین نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییری که در متغیر توسعه گردشگری ایجاد می‌شود، باعث بروز ۰/۱۰۷ واحد تغییر در متغیر وابسته (شاخص زیست محیطی) می‌شود.

جدول (۱۵) تحلیل رگرسیون (تاثیر توسعه گردشگری بر ابعاد زیست محیطی)

سطح معناداری	T	ضریب استاندارد نشده		مدل رگرسیون
		Beta	خطای معیار	
۰/۰۰۰	۴/۸۵۹			
۰/۰۰۰	۰/۸۵۸	۰/۱۰۷	۱/۱۱۰	مقدار ثابت
			۰/۰۶۰	توسعه گردشگری

منبع: یافته‌های تحقیق

۹- نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات

با توجه به اهمیت صنعت گردشگری در کشورها، در تحقیق حاضر تحلیل اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری در بامیان مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده از برآورد مدل به شرح ذیل است:

- نتایج برآورد شده برای تحلیل اثرگذاری توسعه گردشگری بر شاخص اقتصادی نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در بامیان باعث بهبود در وضعیت اقتصادی مردم بامیان شده است.

- نتایج برآورد شده برای تحلیل اثرگذاری توسعه گردشگری بر شاخص اجتماعی-فرهنگی نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در توسعه اجتماعی-فرهنگی بامیان تاثیر دارد.

- نتایج برآورد شده برای تحلیل اثرگذاری توسعه گردشگری بر شاخص زیست محیطی نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در تخریب زیست محیطی بامیان تاثیر دارد. به عبارتی، توسعه گردشگری در بامیان تاثیرات منفی و نامطلوبی را در محیط زیست به وجود آورده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشترین اثرگذاری توسعه گردشگری بر تخریب زیست محیطی در ریخت و پاش زباله در مکان‌های گردشگری بوده است.

- با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهادات ذیل در جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی و کاهش اثرات زیست محیطی آن مطرح می‌شود:

- ✓ مقابله با محدودیت‌های فصلی بودن گردشگری با به کارگیری ظرفیت‌های بالای منطقه به واسطه وجود جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی مکمل در شهر
- ✓ جذب سرمایه‌گذاریها در توسعه مراکز گردشگری
- ✓ برقراری امنیت بهداشتی و اجتماعی در مناطق تفریحی و گردشگری
- ✓ آگاهی دادن به گردشگران از طریق رسانه‌های گروهی، بروشورها و ... در راستای کنترل و کاهش سرو صدا در جهت رعایت حال شهروندان
- ✓ اعمال کنترل بخش دولتی بر روند ساخت و سازهای بی‌روی

۱۰- منابع و مآخذ

۱۰-۱- منابع فارسی

ابراهیمی، مهدی (۱۳۹۴)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری شهر بامیان، پایان‌نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی توریسم، گروه جغرافیایی انسانی، دانشگاه تهران.

اداره مرکزی احصائیه، (۱۳۹۰)، سروی اقتصادی، اجتماعی و دیموگرافیکی بامیان. اکبری، اسماعیل علی و اسماعیلی، بنفشه (۱۳۹۵)، توسعه گردشگری بومی و پایداری نظام سکونتگاهی حاشیه کویر، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال یازدهم، شماره ۳۶، صفحات ۱-۲۹.

براری، معصومه؛ فیروزمند، مارال و هاشمپور، فهیمه (۱۳۹۵)، بررسی تحلیل اثرات اقتصادی گردشگری از دیدگاه شهروندان (مطالعه موردی: شهر بابلسر)، مجله علوم جغرافیایی، شماره ۲۴، صفحات ۴۰-۵۵.

بابا خانزاده، ادریس (۱۳۹۲)، بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری بر منطقه اورامانات، مجله علمی پژوهشی برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)، سال سوم، شماره سوم (پیاپی ۱۰)، صفحات ۱۴۵-۱۶۴.

بدری، سیدعلی؛ سلمانی، محمد و علیقلی‌زاده فیروز جایی، ناصر (۱۳۸۸)، اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی شهر نو شهر)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال هشتم، شماره دوازدهم، ۱۳-۳۶.

حسنوند، سمیه و خداینا، مسعود (۱۳۹۳)، تاثیر گردشگری بر رشد اقتصادی در کشورهای درحال توسعه: دو رویکرد منا ایستا و پندل پویا، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، سال دوم، شماره ۶، صفحات ۸۷-۱۰۲.

رنجبر، محسن و جرفی، احمد (۱۳۹۱)، ارزیابی پیامدهای گردشگران شهری در اقتصاد شهر به روش آماری (مطالعه موردی: شهر اهواز)، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم انداز زاگرس، سال چهارم، شماره ۱۱، صفحات ۴۵-۶۷.

شماعی، علی؛ اکبری، اسماعیل علی؛ موحد، علی و احمدی، علی (۱۳۹۷)، تحلیل اثرات اجتماعی، اقتصادی گردشگری تجاری بر شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرهای بانه و سر دشت)، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، دوره ۱۳، شماره ۲ (پیاپی ۴۳)، صفحات ۳۲۳-۳۴۲.

شربت، اکبر (۱۳۹۴)، بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی آستان گلستان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه گلستان، سال پنجم، شماره مسلسل پانزدهم، صفحات ۴۱ - ۵۸.

شهابیان، پویان (۱۳۹۰) بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر؛ با تاکید بر ادراک ساکنان، آرمان شهر، شماره ۷، صفحات ۱۲۱ - ۱۳۲.

ضرابی، اصغر و پریخانی، صدیف اسلامی (۱۳۹۰)، سنجش تاثیرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۷۵، صفحات ۳۷ - ۵۲.

طیعی، سید کمیل؛ بابکی، روح‌الله و جباری، امیر (۱۳۸۶)، بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران (۱۳۳۸ - ۱۳۸۳)، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی (ویژه اقتصاد)، سال هفتم، شماره ۲۶، صفحات

عرب، زهرا (۱۳۹۳)، بررسی و مطالعه هنر صنعت گردشگری بر رشد و توسعه اقتصادی در ایران و کشورهای عضو OECD در سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳، دو فصلنامه‌ی هنرهای کاربردی، شماره ۵، صفحات ۵۹ - ۶۵.

فنی، زهره؛ طولی، محمدعلیزاده و ابن زحمتکش، زینب (۱۳۹۳)، تاثیرات گردشگری بر توسعه پایدار شهری از نظر ساکنان (مورد مطالعه جزیره قشم)، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال نهم، شماره ۲۸، صفحات ۳۹ - ۷۲.

فرجی راد، عبدالرضا و آقاجانی، سمیه (۱۳۸۸)، تحلیلی نو پیرامون گردشگری و جدیدترین طبقه بندی آن، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال ششم، شماره ۲۳، صفحات ۶۱ - ۷۲.

قنبری، سیروس؛ قاسمی، مریم و پورجوپاری، مرضیه (۱۳۹۲)، بررسی اثرات گردشگری بر توسعه روستایی از دیدگاه جامعه میزبان (مطالعه موردی: بخش ماهان شهرستان کرمان)، مجله آمایش جغرافیایی فضا، فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه گلستان، سال سوم، شماره نهم، صفحات ۱۹ - ۴۴.

هاشمپور، سیده فهیمه؛ لحمیان، رضا و براری، معصومه (۱۳۹۱)، بررسی اثرات اقتصادی و زیست محیطی گردشگری شهری از دیدگاه شهروندان (مطالعه موردی: شهر بابلسر)، فصلنامه علمی-پژوهشی اکوسیستم‌های طبیعی ایران، سال سوم، شماره اول، صفحات ۴۹ - ۶۳.

یوسفی پور، غلام رضا (۱۳۷۹)، نقش صنعت گردشگری در توسعه اقتصادی ایران و راهای گسترش آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته اقتصاد، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق ع.

مهرابی بشرآبادی، حسین؛ جلایی اسفندآبادی، عبدالحمید؛ شکیبایی، علیرضا و جاویدان، ابراهیم (۱۳۸۹)، بررسی نقش گردشگری در اقتصاد استان کرمان و توسعه کالبدی شهرستان‌های آن، دو فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۶، صفحات ۱۳۹ - ۱۵۱.

مارکوات، یوزف (۱۳۸۳)، ایران‌شهر در جغرافیای بطلیموس، تهران، انتشارات طهوری، چاپ اول.

مرتضایی، شیدا؛ مجتهدزاده، پیروز و عزتی، عزت‌الله (۱۳۸۸)، دیپلماسی گردشگری و رونق گردشگری در منطقه مکران (مطالعه موردی: روابط ایران با همسایگان شرقی)، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال نهم، شماره ۳، صفحات ۵۶۲ - ۵۸۱.

نصراللهی، زهرا؛ جهانبازی، ندا و ناصری، طاهره (۱۳۹۳)، رده بندی استان‌های کشور برحسب جاذبه‌های گردشگری، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال نهم، شماره ۲۸، صفحات ۱۷ - ۳۷.

گروسه، رنه (۱۳۷۹)، امپراطوری صحرا نوردان، ترجمه عبدالحسین میکده، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.

لی، جاناتان (۱۳۹۲)، عجایب تاریخی افغانستان، ترجمه: سید محمد حسینی، کابل، نشر رحمت.

دانشنامه جهان اسلام (۱۳۷۷)، مدخل بند امیر (۲)، بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، تهران، جلد چهارم.

۱۰- ۲ - منابع لاتین

- Balaguer, J. & Cantavella-Jorda, M. (2002), "Tourism as along-run economic growth factor: The Spanish case", *Applied Economics*, No. 34, PP. 877 - 884.
- Bahrami, R. & Noori, K. (2013), "Analysis of the role of tourism and its impact on rural development (case study of the central part of Marivan)", *Technical Journal of engineering and Applied Sciences*, No. 3 (12), PP. 1074 - 1080.
- Grun, Armin, Remondino, Fabio & Zhang, LI. (2004), "Photogrammetric Reconstruction of the Great Buddha of Bamyán, Afghanistan", *The Photogrammetric Record*, No. 19 (107), PP. 177 - 199.
- Kiper, T. Ozdemr, G. & Saglam, C. (2013), "Environmental, secio-cultural and economical effects of ecotourism percieved by the local people in the Northwestern Turkey: Kiyikoy case", *Scientific Research and Essays*, No. 6 (19), PP. 4009 - 4020.
- Kim, H. J. Chen, M. H. & Jang, S. C. (2006), "Tourism expansion and economic development: The case of Taiwan" *Tourism Management*, No. 27(5), PP. 925 - 933.
- Koens, Jacobus F. Dieperink, Carel, Miranda, Miraim, (2009), "Ecotourism as a development strategy: experiences from Costa Rica", *Environ Dev Sustain*, No. 11, PP. 1225 - 1237.
- Lepp, Andrew (2007), "Residents attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda", *Tourism Management*, No. 28, PP. 876 - 885.

- Mahdavi, D. Parishan, M. & Hasar, A. Y. (2013), "practical model for measuring progress towards sustainable rural tourism development (SRTD) in rural area of Iran", *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, No. 5 (8), PP. 1073 – 1082.
- Mbaiwa, J. E. & Stronza, A. L. (2010), "The effects Tourism development on rural livelihoods in the Okavango delta, Botswana", *Journal of Sustainable Tourism*, No. 18(5), PP. 635 – 656.
- Mbaiwa, Joseph E. (2002), "The socio-economic and environmental impacts of tourism development on the Okavango delta, Northwestern Botswana", *Journal of Arid environment*, No. 54, PP. 447 – 467.

Analysis of the Economic, Socio-Cultural, and Environmental Impacts of Tourism Development in Bamyan Province

Mohammad Ibrahim Akbari¹

Mohammad Juma Sharifi²

Abstract

Tourism is nowadays considered one of the most important industries in the world, having a significant impact on economic, socio-cultural, political, and environmental dimensions. Tourism creates employment, stimulates economic investments, and enhances the political legitimacy of countries at an international level. Therefore, this study aims to analyze the economic, socio-cultural, and environmental impacts of tourism development in Bamyan Province. The statistical population of the study includes 65 experts from various departments, such as the Directorate of Information and Culture, the Directorate of Environment, and the Municipality of Bamyan Province. The data collection tool was a questionnaire, whose validity was confirmed by specialists and reliability was verified by calculating Cronbach's alpha. Pearson and simple linear regression tests were used to examine the relationship and impact of tourism development on the economic, socio-cultural, and environmental domains. The results obtained from this study indicate that tourism development has had positive effects on economic and socio-cultural development. It is worth mentioning that the test results estimate show that tourism development in Bamyan Province has had negative environmental impacts, such as noise pollution and the spread of waste and debris in tourist areas.

Keywords: Tourism impacts, economic impacts, socio-cultural impacts, environmental impacts

¹ Faculty member, Department of Business Administration, Bamika Institute of Higher Education, Bamyan

² Faculty member, Department of Business Administration, Bamika Institute of Higher Education, Bamyan

